

Till:
Miljö- och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se
petter.hojem@regeringskansliet.se

Ulriksdal 10 juni 2016

Världsnaturfonden WWFs synpunkter på Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (SOU 2016:21)

Diarienummer: M2016/00703/KI

Bilaga 1: Motivering, åtgärder och styrmedel för tre klimatmål och ett svenskt värdekedjeperspektiv i klimatpolitiken

Alla proaktiva storföretag jobbar idag med minst tre områden för klimatmål i värdekedjan:

- Leverantörskedjan (dvs mål för företagets import/konsumtion av resurser)
- De egna utsläppen från fabriker, energianvändning och byggnader (dvs mål för företagets egna inhemska utsläpp som de själva äger helt att påverka själva)
- Att minska kundernas utsläpp genom deras produkter och tjänster (dvs mål för att minska egna produkters utsläpp och/eller undvika kunders utsläpp genom export/försäljning).

Det här gör företagen för att deras fotavtryck och potential för riktigt stora globala utsläppsminskningar oftast ligger i leverantörskedjan och hos kund. Det är dags för Sverige som första land att anamma ett modernare förhållningssätt med ett sådant värdekedjeperspektiv på landets utsläpp. Även för Sveriges del finns den största hävstångseffekterna i att påverka våra handelspartners.

Det innebär att tre klimatmål behövs:

1. Inhemska utsläppsminskningmål
2. Reduktionsmål för vår konsumtion av produkter och tjänster

3. Reduktionsmål för vår export av varor och tjänster som är kompatibla med långsiktig hållbarhet och nödvändiga utsläppsnivåer

1. Inhemskt utsläppsminskning

Ligger som centralt i Miljömålsberedningens delbetänkande och WWFs yttrande i huvuddelen av detta remissvar.

2. Reduktionsmål för vår konsumtion av produkter och tjänster

I den svenska politiken måste även ingå en målsättning att minska de växande utsläppen från svensk konsumtion. Köttkonsumtionen utgör en särskilt stor andel som måste åtgärdas och Sverige bör målsätta en halvering av vår köttkonsumtion, val av bättre kött och minskat matsvinn. Regeringen bör ta fram en övergripande nationell livsmedelsstrategi som hjälper oss att göra kloka matval och får människor att inse fördelarna med att äta mer vegetariskt. Städerna har en nyckelroll i denna omställning genom klimatsmart upphandling gällande allt från mat, byggnader och transporter samt en stadsplanering som gynnar hållbara livsstilar, exempelvis genom prioritering av gång, cykel och kollektivtrafik på bekostnad av privatbilism. Alla inköp i Sverige ska vara hållbara genom att klimatsmarta produkter, tjänster och företag premieras till exempel genom strikta miljökrav vid offentlig upphandling både på nationell och lokal nivå, klimtmärkning av produkter och krav på tydlig konsumentinformation. Svensk import blir även klimatsmartare genom att klimatsmarta produkter, tjänster och företag ej stoppas med handelshinder. Svenskarnas konsumtionsbaserade utsläpp måste gå från konstant ökning till minskning snarast och i linje med vetenskapens krav. Naturvårdsverket har långtgående statistik på Sveriges konsumtionsutsläpp som kan användas och en utgångspunkt kan vara Göteborgs stads antagna mål: 2035 ska göteborgarnas konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser vara maximalt 3,5 ton koldioxidekvivalenter per person. År 2013 ligger svenskens konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser på 11 ton koldioxidekvivalenter per person.

Utöver reduktionsmål för svenskarnas direkta konsumtion bör mål också sättas för konsumtionen av finansiella tjänster, som i dagsläget leder till väldigt höga utsläpp internationellt på grund av hur dessa medel förvaltas (se t ex Naturvårdsverket, "Förslag till åtgärder för en mer hållbar konsumtion", NV-00685-14). Fossil kol, olja och gasbolag får svenska investerarens uppbackning genom nästan 370 miljarder av svenskt sparkapital. Regeringen måste besluta om att ställa krav på alla banker, fond- och försäkringsbolag i Sverige att redovisa hur de bidrar till internationella klimatmål, så att kunderna och kapitalägare själva börjar ta aktiva beslut att minska denna stora exponering och risk. Förutom att styra privat sparande så är klimatkriterier för AP-fondernas förvaltning en mycket viktig fråga. Riksdagens pensionsgrupp måste ge AP-fonderna ett tydligt ramverk för sitt hållbarhetsarbete som leder till att de omgående avvecklar sina innehav i kolbolag och sätter vetenskapligt relevanta mål för hur hela det svenska pensionskapitalet ska bidra till en framtid där vi stannar väl under två graders global uppvärmning.

I enlighet med generationsmålet och målet om begränsad klimatpåverkan bör Sverige vidta åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser kopplat till konsumtion. Särskilt bör åtgärder övervägas för att främja en hållbar konsumtion inom områden där produktionen ger upphov till höga klimatutsläpp i andra länder. Naturvårdsverket har i den fördjupade utvärderingen av miljökvalitetens målen från 2015 analyserat problematiken med växthusgasutsläpp kopplade till konsumtion, och föreslagit åtgärder inom området.

Världsnaturfonden föreslår:

Naturvårdsverket ges i uppdrag att utveckla förslag på etappmål och åtgärder för minskade utsläpp från svensk konsumtion som bidrar till 0-utsläpp 2050.

SCB och Naturvårdsverket ges i uppdrag att fortsätta utveckla statistik och uppföljning av utsläpp från utsläpp kopplade till import och export.

En möjlig målformulering:

De konsumtionsbaserade utsläppen fortsätter minska och det genomsnittliga utsläppet från konsumtion är 2020 [7] ton och 2030 [4] ton koldioxidekvivalenter per capita.

Motivering:

Samtidigt som Sverige har gjort framsteg med att minska de territoriella utsläppen, har vi relativt stora konsumtionsbaserade utsläpp. I 2014 år Living Planet Report hade Sverige det tionde största ekologiska fotavtrycket i världen (CO₂ utgör den största delen av det ekologiska fotavtrycket). Genom att medvetet arbeta med också de konsumtionsbaserade utsläppen kan Sverige stå upp för sin ambition att vara föregångsland och bidra till utvecklingen av livsstilar som är hållbara ur ett globalt perspektiv.

Till skillnad från utsläppen som kommer från produktion inom Sveriges gränser har svenskarnas konsumtionsutsläpp inte minskat de senaste decennierna. Men trenden med växande konsumtionsbaserade utsläpp bröts år 2006 vid 12,8 ton koldioxidekvivalenter per capita och år 2013 hade utsläppen sjunkit till 10,8 ton per capita. Det är ett positivt tecken på vad ett mer medvetet arbetssätt skulle kunna åstadkomma.

Flera kommuner och landsting har redan infört mål för konsumtionsbaserade utsläpp. Göteborgs stads mål om maximalt 3,5 ton per person i konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser till år 2035 är ett exempel på hur ett etappmål kan formuleras. Region Västra Götaland och Länsstyrelsen i Dalarna har antagit liknande mål.

Det är viktigt att betona att konsumtionsbaserade utsläpp inte handlar om enskilda konsumenters konsumtion, utan om all konsumtion (jmf resonemanget om värdekedjan ovan).

Delningsekonomin och digitaliseringen innebär att vår konsumtion av tjänster kan få en önskvärd ökning i förhållande till materiell konsumtion. På liknande sätt får övergången till en mer cirkulär ekonomi främst konsekvenser i minskade utsläpp utanför Sveriges gränser allteftersom vi börjar konsumera smartare. Detta kan få stora klimatfördelar i utsläpp internationellt som ej fångas upp av det nationella utsläppsmålet.

Om en konsument exempelvis väljer jeans tillverkade i Italien eller Tunisien där fri lagning i Sverige ingår, vilket det finns företag som erbjuder idag, så minskar de totala utsläppen om jeansen lagas istället för att nya köps då de blivit slitna. Med enbart ett nationellt utsläppsmål så blir det dock registrerat som en utsläppsökning inom Sveriges gränser.

En katalog med möjliga styrmedel och förslag på hur man kan resonera för att prioritera bland dem finns i SEIs rapport "Styrmedel och andra insatser för att minska svensk konsumtions påverkan på hälsa och miljö i andra länder"ⁱ

3. Reduktionsmål för vår export av innovativa varor och tjänster

Sverige kan bli bäst i världen på att internationalisera och exportera hållbara produkter och tjänster som passar in i en global cirkulär ekonomi baserat på 100 procent förnybar energi och resurser. Då kan vi minska andras CO₂-utsläpp samtidigt som vi skapar jobb både här hemma och globalt. En långsiktigt säkrad storsatsning på export och internationalisering av miljöinnovation på 7–10 år med stora och små svenska företag kan göra Sverige till en testbädd för internationell miljöinnovation och som kan ta ut denna kompetens på världsmarknaden, inte minst med fokus på tillväxtekonomierna. Med den unika möjlighet som det klimatpolitiska ramverket ger så vore det en stor miss att ej ge marknaden säkerhet i denna fråga som prioriteras av båda blocken men vars långsiktighet saboteras av mandatperioderna och en rad av återkommande, förutsägbara små 2-3 års satsningar.

Bara i utvecklingsländerna uppskattas att marknaden för miljöteknik de närmaste tio åren är 13 gånger högre än Sveriges årliga BNP. Och Sverige ligger i framkant. Att inte kasta sig över utmaningen hemma och då samtidigt öppna upp denna globala möjlighet är en förlorad chans att säkra vår framtida välfärd och jobb som vi kan vara stolta över i Sverige och andra delar av världen.

Sverige bör sätta ett kompletterande mål för effekter av svensk internationalisering och export av transformativa klimatinnovationer som reducerar globala utsläpp. WWF gör beräkningar på hela Energimyndighetens energiinnovationsportfölj kring potentiell utsläppsminskning globalt som slutrapporteras i juni 2016 samt har gjort uppskattningar på ett trettio-tal svenska Climate Solver innovationsbolag de senaste 8 åren. Resultaten för Energimyndighetens portfölj överlämnas 15 juni. I rapporten uppskattas utsläppsminskningspotentialen internationellt för 51 innovationer som drivs av bolag inom Energimyndighetens portfölj som Sverige offentligt har investerat i vara 753 miljoner ton CO₂ per år från 2025, vilket motsvarar mer än sju gånger Sveriges årliga nationella utsläpp inklusive konsumtion. Men potentialen för de 51 innovationerna varierar kraftigt. Genom en noggrannare analys av innovationernas klimatpotential kan såväl den genomsnittliga som totala klimatnyttan för denna typ av bli betydligt större, och därmed ökar Sveriges internationella konkurrenskraft och bidrag till den globala klimatomställningen.

Potentialen är framtagen genom en optimistisk uppskalning av teknikområdena vilket oftast förutsätter att innovationerna kommer ut på hemmamarknaden, dvs i ett Sverige som ökar sina egna ambitioner att kombinera jobbskapande med en omställning mot 100% förnybar energi. Det finns en del överlapp genom att vissa innovationer adresserar samma utsläpp men detta ser inte ut att vara mer än några miljoner ton i nuläget. Ett additionellt reduktionsmål på 210 miljoner ton från internationaliserad svensk klimatinnovation till år 2030 vore en god ambition (två gånger högre än Sveriges egna årliga utsläpp inklusive konsumtion år 2013) att börja med parallellt med att redovisnings- och uppföljningssystem etableras.

Världsnaturfonden föreslår:

Vinnova tillsammans med energimyndigheten ges i uppdrag att utveckla ett etappmål för utsläppsminskningar från långsiktigt hållbar, internationaliserad, offentligt främjad svensk klimatinnovation. Reduktionsnivån bör ligga väsentligt högre än Sveriges årliga territoriella utsläpp.

Möjlig målformulering:

[210] miljoner ton utsläppsminskningar från långsiktigt hållbar, internationaliserad, offentligt främjad svensk klimatinnovation till år 2030 (två gånger högre än Sveriges egna årliga utsläpp inklusive konsumtion år 2013).

Parallellt behöver redovisnings- och uppföljningssystem etableras.

Motivering:

Sveriges näringsliv och näringspolitik är viktig för utsläppen långt utanför Sveriges gränser. Det här avspeglas dock inte i dagens näringspolitik eller i utgiftsområde 24 Näringsliv i budgeten. Näringspolitiken måste styras mot att Sverige genom näringslivets förändrande kraft kan bidra till att uppnå de 17 globala hållbarhetsmålen, inklusive klimatmålen. En blocköverskridande överenskommelse för satsning på miljöinnovation och miljöteknik saknas idag helt samtidigt som de flesta partier ser detta som ett svenskt styrkeområde. Det blir en suboptimering då vi istället för en svensk strategi för hur vi verkar internationellt på lång sikt, ser en rad mindre treåriga strategier och program från olika myndigheter med försök till kortsiktig koordinering gentemot ett svenskt näringsliv där majoriten försöker agera långsiktigt på internationella marknader.

Med andra ord kan Sverige bli bäst i världen på att internationalisera och exportera hållbara produkter och tjänster som passar in i en global cirkulär ekonomi baserat på 100 procent förnybar energi och resurser. Då kan vi minska andras CO₂-utsläpp samtidigt som vi skapar jobb både här hemma och globalt.

Kriterier för vilken typ av innovativa lösningar som kan ligga till grund för målet: Lösningar som är del av fossila energisystem med utsläpp som långsiktigt överskrider de beslutade globala utsläppsnivåerna efter år 2100 i Parisöverenskommelsens Art 2.1.a samt Art 4.1.b ingår inte som uppfyllnad till målet. Lösningar som är brett ifrågasatta ur långsiktig hållbarhetssynpunkt, som t ex kärnkraften, ingår inte som uppfyllnad till målet. I princip kan bara innovationer som är del i ett 100 % förnybart globalt energisystem med nollutsläpp eller negativa utsläpp av alla växthusgaser ingå. Bara innovationer som har fått offentligt svenskt stöd får ingå i Sveriges målsättning. Sverige kan börja räkna från år 2016 (årtalet bör stämmas av med Energimyndigheten).

Några förslag på relevanta åtgärder och styrmedel

1. Gör en 10-årig satsning på export och internationalisering av miljöinnovation. Enligt bl a Swentecs handlingsplan behövs program på 7-10 år snarare än 2-3 år för att komma åt Sveriges akilleshäla att inte i tillräcklig utsträckning kunna kommersialisera miljöinnovationer. För att göra den skillnad globalt som det finns potential för behöver betydligt mer resurser tillföras jämfört med idag. Världsbanken uppskattar marknaden i utvecklingsländerna till 6,4 biljoner dollar (13 gånger Sveriges årliga BNP) de närmaste tio åren bara inom 15 miljöteknikområden som Sverige har bra teknikhöjd inom.
2. Inför kriterier för tillräckligt kraftfulla ekologiska och sociala mervärden i tidiga skeden av innovationsbedömningen som görs för satsningar som erhåller statligt stöd i olika former, tex via anslagen för Näringslivsutveckling (6 miljarder kronor år 2016) och Utbildnings- och Universitetsforskning (69 miljarder kronor år 2016). Bidraget till uppfyllnaden av de

globala hållbarhetsmålen och de nya klimatmålen är en viktig bedömningsgrund. Mervärden från vårt näringslivsfrämjande i Sverige samt på export behöver också följas upp även på andra än ekonomiska parametrar.

3. Skapa en grön fond. Många andra länder har det och avsaknaden av en sådan är en lucka i Sveriges profil i Global Cleantech Innovation Indexⁱⁱ.
4. Av våra 4000 miljarder i svenskt kapital idag (i banker, försäkringsbolag, AP-fonder mm) så förvaltas knappt 370 miljarder i fossila energibolag (kol, olja och gas). Det här är en enorm omställningskraft i Sverige och globalt som successivt måste skiftas mot lösningar snarare än att fortsätta föda problemet. Gröna obligationer växer nu t ex i Sverige i tidigt skede där Göteborgs stad, Örebro och SCA t ex varit snabba med att driva sparkapital (obligationer) istället för eget kapital in i miljöteknik, t ex biogas, elfordon, förnybar energi, energieffektivisering. Vasakronan var världens första bolag att använda gröna obligationer och Göteborg var världens första stad. Sverige kan nu bli världens första land att utfärda en Sovereign Green Bond som kan bidra till hela den nationella energiomställningen genom väl förvaltad kapital och därmed bli ett riktigt bra och kopierbart exempel för andra länder. Flera AP-fonder utvärderar redan löpande gröna obligationer och har investerat i dessa åtskilliga gånger när de uppfyller kriterier för hållbarhet och lönsamhet.
5. Främja innovationsupphandling med globala miljöinnovationskriterier. Hemmamarknaden är mycket viktig för majoriteten av miljöteknikbolagen och innovationsupphandling ett bra verktyg. Sverige bör ha ambitionen att vara en globalt hot spot och test bed på området. Miljöteknikens nyckel till tillväxt är att vi ställer högre miljökrav på de investeringar som sker generellt, det ger jobb och innovation inom området. Att få tillgång till en mer krävande marknad i Sverige skulle hjälpa många nya innovationsbolag ut på svenska och internationella marknader.
6. Låt det klimatpolitiska rådet beredningen föreslog i delbetänkande 1 i linje med Swentecs handlingsplans förslag också granska och utmana politiken när det gäller internationalisering av svensk klimatinnovation, ej enbart den svenska implementeringen. Att inrätta ett expert/internaliseringsråd är bra för långsiktigheten, Swentec skriver: "Det bör inrättas ett expertråd som utmanar politiken över mandatperioderna. Syftet är att skapa en instans som gör en självständig analys och ger råd till regeringen. Expertrådet ska bevaka långsiktigheten i regeringens beslut så att robustheten över mandatperioder förbättras. Det kan fungera på samma sätt som det råd som tillsatts inom det finanspolitiska området."
7. Gröna exportkrediterna och kundfinansiera miljöteknik på nyckelmarknader. Det är mycket bra att SEK har tagit fram världens första Gröna obligation från ett exportkreditinstitut. Det är viktigt att fortsätta utveckla detta område för att bidra med export/expansionsmöjligheter för innovativa svenska bolag som kan ge stor miljönytta i andra länder samt att följa upp storleken på denna miljönytta förutom själva affärens storlek. Kundfinansiering växer stort inom miljötekniken, sk Cleantech as a service. En högre kapitalkostnad med en lägre driftskostnad är en gemensam utmaning för energieffektivisering, förnybar energi och annan miljöteknik. När miljötekniken är väl beprövad så växer aptiten på kapitalmarknaden att stå för kapitalkostnaden så att miljötekniken istället kan säljas som tjänst med säker avkastning. Kopplat till exportkrediter kan detta bli garanterad avkastning. Genom ambassader, Business Sweden mm kan Sverige/Norden göra avtal med finansiella institutioner på våra nyckelmarknader som letar efter en säker kapitalavkastning vilket kan ske genom svensk/nordisk miljöteknik. Det blir mer attraktivt för kunden då miljötekniken leasas ut och de tar en lägre egen risk.

Och samtidigt hittar innovationsbolaget kund vilket är huvudutmaningen för ett land som har svårt att kommersialisera tekniken.

8. Verka för strikta klimat och energikriterier för utvecklingsbankerna. På samma sätt som för exportkrediter så tjänar Sverige på att tuffare miljökriterier sätts på alla utvecklingsbankers utlåning. Det är bra för miljön och gynnar indirekt bra svensk teknik med högre miljöprestanda. Här pågår redan viktigt utvecklingsarbete i Sverige med klimatkriterier beslutade första halvåret 2016 som ett stort steg i rätt riktning.
9. Sverige behöver vara en stark internationell röst för utfasning av fossila subventioner och infasning av ett pris på koldioxidutsläpp är viktig här. Kostnaden för de stora globala subventionerna till fossil kol, olja och gas motsvarar ca 6,5 procent av världens BNP år 2015 enligt Internationella Valutafonden (IMF).

ⁱ <http://www.sei-international.org/mediamanager/documents/Publications/NEW/sei-2015-workingpaperswedishconsumption.pdf>

ⁱⁱ "Sweden in the Global Cleantech Innovation Index - An Outsider's Perspective", Cleantech Group på beställning av Tillväxtverket 2014